

**O‘ZBEKISTON
QONUNCHILIGI TAHLILI**

ILMIY-TAHLILIIY JURNAL
2026-YIL 2-SON

**ОБЗОР
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 2

**UZBEKISTAN LAW
REVIEW**

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 2

VOLUME 3 / ISSUE 2 / 2026

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.3.2.

ISSN 2181-8118

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.

**MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT
YURIDIK UNIVERSITETI**

“O‘zbekiston qonunchiligi tahlili” ilmiy-tahliliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2014-yil 21-iyulda 02-0074-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev
Y. Yarmolik
M. Sharifova
Sh. Beknazarova
E. Sharipov
X. Yuldasheva

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Nashriyot litsenziyasi
№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 29-iyunda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 22.
Adadi: 100. Buyurtma: № 73.

Bosmaxona litsenziyasi
29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY‘ATI**BOSH MUHARRIR**

S. Gulyamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquq va texnologiyalar sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

TAHRIR HAY‘ATI A‘ZOLARI

I. Rustambekov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor – bosh muharrir o‘rinbosari

Sh. Xo‘jayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellektual mulk huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori – mas‘ul muharrir

O. Oqyulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Ener – Turkiyaning Anqara Haci Bayram universiteti dotsenti, Energetika nizolari arbitraj markazi bosh kotibi o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori

M. Bungenberg – Saarlend universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori

S. Tatar – Turkiyaning Anqara Yildirim Boyazid universiteti professori, yuridik fanlar doktori

J. Peeroo – Sorbonna Universiteti professori, Stone 36 yuridik firmasi advokati, yuridik fanlar doktori

B. Musayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Biznes huquqi va sud himoyasi fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Saydullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar nomzodi

D. Habibullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik protsessual va iqtisodiy protsessual huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

S. Bozorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

I. Bekov – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

V. Ergashev – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti direktor o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Joldasova – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Qonunchilik muammolari va parlament tadqiqotlari instituti bosh ilmiy xodimi, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

O. Xazratqulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor

D. Suyunova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

D. Maxkamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

D. Babadjanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar doktori

A. Matmurotov – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

E. Rahmatov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti dekani, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

M. Turdialiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri o‘rinbosari, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Научно-аналитический журнал «Обзор законодательства Узбекистана» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 21 июля 2014 года с удостоверением № 02-0074.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев
Е. Ярмолик
М. Шарифова
Ш. Бекназарова
Э. Шарипов
Х. Юлдашева

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: lawreview.uz

E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
29.06.2026.

Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 22. Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 73.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

С. Гулямов – профессор сектора права и технологий Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

И. Рустамбеков – проректор Ташкентского государственного юридического университета по учебной работе, доктор юридических наук, профессор – заместитель главного редактора

Ш. Хужаев – заведующий сектором права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам – ответственный редактор

О. Окюлов – профессор сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Энер – доцент Университета Анкары Хаджи Байрам (Турция), заместитель генерального секретаря Арбитражного центра по энергетическим спорам, доктор права

М. Бунгенберг – директор Европейского института Саарского университета, доктор права

С. Татар – профессор Университета Анкары Йылдырым Беязит (Турция), доктор права

Ж. Пироо – профессор университета Сорбонна, адвокат юридической фирмы Stone 36, доктор права

Б. Мусаев – декан факультета бизнес-права и судебной защиты Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Ш. Сайдуллаев – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Хабибуллаев – заведующий кафедрой гражданского процессуального и экономического процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

С. Бозоров – профессор сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета (Registrar's Office), доктор юридических наук

И. Беков – заведующий сектором конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

В. Эргашев – заместитель директора Института законодательства и правовой политики при Президенте Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Ш. Джолдасова – ведущий научный сотрудник Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор философии по юридическим наукам

О. Хазраткулов – заведующий сектором международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Суюнова – профессор сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Д. Махкамов – декан факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Д. Бабаджанова – и.о. профессора сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Матмуратов – доцент сектора судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Э. Рахматов – декан факультета частного права и сравнительного правоведения Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

М. Турдиалиев – заместитель заведующего сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

"Uzbekistan Law Review" scientific and analytical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on July 21, 2014, with certificate number 02-0074.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan. Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev
Y. Yarmolik
M. Sharifova
Sh. Beknazarova
E. Sharipov
Kh. Yuldasheva

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Publishing department address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 29.06.2026.
Paper size: A4.
Cond.p.f: 22.
Units: 100. Order: № 73.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

S. Gulyamov – Professor of the Department of Law and Technologies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

I. Rustambekov – Deputy Rector for Academic Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor - Deputy Editor-in-Chief

Sh. Khujaev – Head of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law - Executive Editor

O. Okyulov – Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Ener – Associate Professor of Ankara Haci Bayram University, Turkey, Deputy Secretary General of the Center for Arbitration of Energy Disputes, Doctor of Law

M. Bungenberg – Saarlend universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori Director of the European Institute of Saarland University, Doctor of Law

S. Tatar – Professor of Ankara Yıldırım Bayezid University, Turkey, Doctor of Law

J. Peeroo – Professor of the University of Sarbonne, lawyer of the law firm Stone 36, Doctor of Law

B. Musaev – Dean of the Faculty of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Sh. Saydullaev – Professor of the Department of State and Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Habibullaev – Head of the Department of Civil Procedural and Economic Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

S. Bozorov – Professor of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Bekov – Head of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

V. Ergashev – Deputy Director of the Institute of Legislation and Legal Policy under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

Sh. Joldasova – Chief Research Fellow of the Institute of Legislation Problems and Parliamentary Research under the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

O. Khazratkulov – Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences, Professor

D. Suyunova – Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

D. Mahkamov – Dean of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

D. Babadjanova – Acting Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Matmurotov – Associate Professor of the the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

E. Rahmatov – Dean of the Faculty of International Law and Comparative Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

M. Turdialiev – Deputy Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA’MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

11 **ALIMOV BOTU BABIROVICH**

Prezident va Hukumat munosabatlarining konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari: xorijiy davlatlar tajribasi hamda O‘zbekiston modeli

19 **SAIDAZIMOV YUSUF SODIQ O‘G‘LI, JALOLOVA DIYORA G‘AYRAT QIZI**

O‘zbekiston Respublikasida ma‘muriy shikoyat bo‘yicha ish yuritish tartibining milliy qonunchilik tahlili

26 **NORMURATOV AKTAM TULABOY O‘G‘LI, JO‘RAYEVA MUMTOZMAHALBEGIM ELMURODJON QIZI**

O‘zbekiston Respublikasida ma‘muriy hujjatlarning haqiqiyliigi: moddiy-huquqiy va protsessual talablar tahlili

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

32 **NARZIYEV OTABEK SA’DIYEVICH, MAMATXANOV ASKAR MAXMUTOVICH**

Ijtimoiy investitsiya va ijtimoiy ta’sir obligatsiyalari: O‘zbekistondagi huquqiy mexanizmlar

42 **SHAMSHETOV SHARAFATDIN SARSENOVICH**

Mikromoliyaviy tashkilotlarning tadbirkorlik faoliyati subyektlari sifatidagi huquqiy maqomi

52 **DILBOBOYEV NOZIMBEK SHAVKAT O‘G‘LI**

Mahalliy investorlarning milliy iqtisodiyotdagi rolini oshirish: huquqiy vosita va usullari

59 **HAZRATQULOVA SEVINCHBEKA SHODIYOR QIZI**

SEP litsenziyalashda FRAND majburiyatlari: global sud amaliyoti va O‘zbekiston Respublikasi uchun huquqiy bo‘shliq

66 **TURSUNOV ABDUXALIL ABDUSALIMOVICH**

Iqtisodiyotni texnologik va innovatsion o‘shish modeliga o‘tkazishda raqamli reklamanning huquqiy ahamiyati

73 **UBAYDULLAYEVA ZARIFA MUXIDDIN QIZI**

Elektron tijorat shartnomalarida tovarni sotuvchiga qaytarish masalalari

80 **BOBOTO‘XTAYEV SOHIBJON ABDUSALIM O‘G‘LI**

Sanoat mulki obyektlarini himoya qilish usullari, mexanizmlari va ularning rivojlanish tendensiyalari

87 **SAMANDAROVA FERUZA BAXROMJON QIZI**

Davlat xaridi shartnomalariga o‘zgartirish kiritishning o‘ziga xos jihatlari

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI. IJTIMOY TA‘MINOT HUQUQI

94 **ABDULLAYEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**

Majburiy mehnatni taqiqlash: xalqaro standartlar va milliy qonunchilik

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

101 **MUHAMMADJONOV ABRORJON AKMALJON O‘G‘LI**

Prokuratura organlari faoliyatiga raqamli texnologiyalarni tatbiq etish masalalari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

109 **UTAYEV XUSNIDDIN XURRAMOVICH**

Raqamli muhitda firibgarlik jinoyatining jinoiy-huquqiy mohiyati va ijtimoiy xavfliligi

116 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAXAMMADI QIZI**

Migratsiya jarayonlari va odam savdosi o‘rtasidagi bog‘liqlik

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 125 **OMONOV ZAFARJON RAXMONALIYEVICH**
Tergov sudyasi: ishni sudga qadar yuritishda sud nazoratini takomillashtirish masalalari
- 136 **KURMICHKINA ALBINA RINAT QIZI**
O‘zbekistonning 2026–2030-yillarga mo‘ljallangan kiberxavfsizlik strategiyasi: yangi protsessual vositalar va huquqiy majburiyatlar
- 146 **SAIDOV BOBOQUL YORIQULOVICH**
Raqamli sohada sodir bo‘layotgan o‘g‘rilik jinoyatlarini isbotlash, shaxsni identifikatsiya qilish va elektron dalillarni to‘plashdagi muammolar

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

- 152 **ABDULLAYEVA SABOHAT ASATULLO QIZI**
Markazlashmagan kripto-birjalar (DEX) orqali pul yuvishga qarshi kurashish: xalqaro yondashuvlar va milliy huquqiy mexanizmlarni rivojlantirish

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

- 158 **TANGIRQULOV MUZAFFAR DONIYOR O‘G‘LI**
Suvga bo‘lgan huquq inson huquqlari tizimida: nazariy-huquqiy va amaliy tahlil

HUQUQNI SOHALARARO TADQIQ ETISH

- 165 **GULYAMOVA GULNORA YAKUBOVNA**
O‘zbek huquqshunoslik terminologiyasida ko‘pma’nolilik va qarama-qarshilik
- 170 **FATTAXOVA AMINA RUSTAMOVNA**
Huquqshunoslarni kasbiy tayyorlashda narrativ yondashuv: badiiy matn imkoniyatlari
- 178 **MATENOV RASHID BEKIMBETOVICH**
Huquq tilining rivojlanishi: tildagi tabiiy o‘zgarishlarning qonunchilikka ta’siri
- 183 **ZIYAMUXAMEDOVA SHAHNOZA TOLKUNOVNA**
Abdulla Qahhorning “O‘g‘ri” hikoyasida huquqqa oid leksika bo‘yicha mulohazalar hamda mo‘jaz konkordans lug‘at

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

11 **АЛИМОВ БОТУ БАБИРОВИЧ**

Конституционно-правовые основы взаимоотношений Президента и Правительства: зарубежный опыт и модель Узбекистана

19 **САИДАЗИМОВ ЮСУФ СОДИК УГЛИ, ЖАЛОЛОВА ДИЁРА ГАЙРАТ КИЗИ**

Анализ национального законодательства о порядке производства по административным жалобам в Республике Узбекистан

26 **НОРМУРАТОВ АКТАМ ТУЛАБОЙ УГЛИ, ЖУРАЕВА МУМТОЗМАХАЛБЕГИМ ЭЛМУРОДЖОН КИЗИ**

Действительность административных актов в Республике Узбекистан: анализ материально-правовых и процессуальных требований

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

32 **НАРЗИЕВ ОТАБЕК СЎДИЕВИЧ, МАМАТХАНОВ АСКАР МАХМУТОВИЧ**

Социальные инвестиции и облигации социального воздействия: правовые механизмы в Узбекистане

42 **ШАМШЕТОВ ШАРАФАТДИН САРСЕНОВИЧ**

Правовой статус микрофинансовых организаций как субъектов предпринимательской деятельности

52 **ДИЛБОБОВЕ НОЗИМБЕК ШАВКАТ УГЛИ**

Повышение роли местных инвесторов в национальной экономике: правовые инструменты и способы

59 **ХАЗРАТКУЛОВА СЕВИНЧБЕКА ШОДИЁР КИЗИ**

Обязательства FRAND в лицензировании SEP: глобальная судебная практика и правовой пробел Республики Узбекистан

66 **ТУРСУНОВ АБДУХАЛИЛ АБДУСАЛИМОВИЧ**

Правовое значение цифровой рекламы в процессе перехода экономики к технологической и инновационной модели роста

73 **УБАЙДУЛЛАЕВА ЗАРИФА МУХИДДИН КИЗИ**

Вопросы возврата товара продавцу в договорах электронной коммерции

80 **БОБОТУХТАЕВ СОХИБЖОН АБДУСАЛИМ УГЛИ**

Способы и механизмы защиты объектов промышленной собственности и тенденции их развития

87 **САМАНДАРОВА ФЕРУЗА БАХРОМЖОН КИЗИ**

Особенности внесения изменений в договоры государственных закупок

12.00.05 – ТРУДОВОЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

94 **АБДУЛЛАЕВА ДИЛФУЗА САИДАЗИМОВНА**

Запрет принудительного труда: международные стандарты и национальное законодательство

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

101 **МУХАММАДЖОНОВ АБРОРЖОН АКМАЛЖОН УГЛИ**

Вопросы внедрения цифровых технологий в деятельность органов прокуратуры

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

109 **УТАЕВ ХУСНИДДИН ХУРРАМОВИЧ**

Уголовно-правовая сущность и общественная опасность мошенничества в цифровой среде

116 **ЖУМАНИЕЗОВА ЗАРНИГОР МАХАММАДИ КИЗИ**

Взаимосвязь миграционных процессов и торговли людьми

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

125 **ОМОНОВ ЗАФАРЖОН РАХМОНАЛИЕВИЧ**

Следственный судья: вопросы совершенствования судебного контроля на досудебных стадиях уголовного процесса

136 **КУРМЫЧКИНА АЛЬБИНА РИНАТ КИЗИ**

Стратегия кибербезопасности Узбекистана на 2026–2030 годы: новые процессуальные инструменты и правовые обязательства

146 **САИДОВ БОБОКУЛ ЁРИКУЛОВИЧ**

Проблемы доказывания преступлений кражи, совершаемых в цифровой сфере, идентификации личности и сбора электронных доказательств

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

152 **АБДУЛЛАЕВА САБОХАТ АСАТУЛЛО КИЗИ**

Противодействие отмыванию денежных средств через децентрализованные криптобиржи (DEX): международные подходы и развитие национальных правовых механизмов

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

158 **ТАНГИРКУЛОВ МУЗАФФАР ДОНИЁР УГЛИ**

Право на воду в системе прав человека: теоретико-правовой и практический анализ

МЕЖОТРАСЛЕВОЕ ИЗУЧЕНИЕ ПРАВА

165 **ГУЛЯМОВА ГУЛНОРА ЯКУБОВНА**

Полисемия и антонимия в узбекской юридической терминологии

170 **ФАТТАХОВА АМИНА РУСТАМОВНА**

Нарративный подход в профессиональной подготовке юристов: потенциал художественного текста

178 **МАТЕНОВ РАШИД БЕКИМБЕТОВИЧ**

Развитие правового языка: влияние естественных языковых изменений на законодательство

183 **ЗИЯМУХАМЕДОВА ШАХНОЗА ТОЛКУНОВНА**

Размышления о правовой лексике в рассказе Абдуллы Каххора «Вор» и краткий конкордансный словарь

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **ALIMOV BOTU BABIROVICH**
Constitutional and legal foundations of the relationship between the President and the Government: experience of foreign countries and the Uzbek model
- 19 **SAIDAZIMOV YUSUF SODIQ UGLI, JALOLOVA DIYORA GAYRAT KIZI**
Analysis of national legislation on the procedure for administrative appeals in the Republic of Uzbekistan
- 26 **NORMURATOV AKTAM TULABOY UGLI, JURAEVA MUMTOZMAHALBEGIM ELMURODJON KIZI**
Authenticity of administrative documents in the Republic of Uzbekistan: analysis of material-legal and procedural requirements

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 32 **NARZIEV OTABEK SADIYEVICH, MAMATKHANOV ASKAR MAKHMUTOVICH**
Social investment and social impact obligations: legal mechanisms in Uzbekistan
- 42 **SHAMSHETOV SHARAFATDIN SARSENOVICH**
The legal status of microfinance organizations as subjects of entrepreneurial activity
- 52 **DILBOBOEV NOZIMBEK SHAVKAT UGLI**
Increasing the role of local investors in the national economy: legal instruments and methods
- 59 **HAZRATQULOVA SEVINCHBEKA SHODIYOR KIZI**
Franchise obligations in SEP licensing: global judicial practice and the legal gap in the Republic of Uzbekistan
- 66 **TURSUNOV ABDUKHALIL ABDUSALIMOVICH**
The legal importance of digital advertising in the transition of the economy to a technological and innovative growth model
- 72 **UBAYDULLAEVA ZARIFA MUKHIDDIN KIZI**
Issues of return of goods to the seller in electronic commerce contracts
- 80 **BOBOTUKHTAEV SOHIBJON ABDUSALIM UGLI**
Methods and mechanisms for the protection of industrial property objects and their development trends
- 87 **SAMANDAROVA FERUZA BAKHROMJON KIZI**
Specific features of amending public procurement contracts

12.00.05 – LABOR LAW. SOCIAL SECURITY LAW

- 94 **ABDULLAEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
Prohibition of forced labour: international standards and national legislation

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR'S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

- 101 **MUHAMMADJONOV ABRORJON AKMALJON UGLI**
Issues of implementing digital technologies in the activities of prosecutorial offices

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 109 **UTAEV KHUSNIDDIN KHURRAMOVICH**
Criminal-legal nature and social danger of fraud in the digital environment
- 116 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAKHAMMADI KIZI**
The relationship between migration and human trafficking

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND
FORENSIC EXPERTISE

- 125 **OMONOV ZAFARJON RAKHMONALIEVICH**
Investigative judge: issues of improving judicial oversight in pre-trial proceedings
- 136 **KURMICHKINA ALBINA RINAT KIZI**
Uzbekistan cybersecurity strategy for 2026–2030: new procedural instruments and legal obligations
- 146 **SAIDOV BOBOQUL YORIQULOVICH**
Problems in proving the furt criminals in the digital sector, individual identification, and collection of electronic evidences

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

- 152 **ABDULLAeva SABOKHAT ASATULLO KIZI**
Combating money laundering through decentralized cryptocurrency exchanges (DEX): international approaches and development of national legal mechanisms

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

- 158 **TANGIRQULOV MUZAFFAR DONIYOR UGLI**
The right to water in the human rights system: theoretical-legal and practical analysis

INTERDISCIPLINARY STUDY OF LAW

- 165 **GULYAMOVA GULNORA YAKUBOVNA**
Polysemy and antonymy in Uzbek legal terminology
- 170 **FATTAKHOVA AMINA RUSTAMOVNA**
Narrative approach in the professional training of lawyers: the potential of literary text
- 178 **MATENOV RASHID BEKIMBETOVICH**
Development of the language of law: the influence of natural language changes on legislation
- 183 **ZIAMUKHAMEDOVA SHAHNOZA TOLKUNOVNA**
Reflections on legal vocabulary in Abdulla Qahhor’s short story “The Thief” and a brief concordance dictionary

Kelib tushgan / Получено / Received: 15.05.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 08.06.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 29.06.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.uzlawrev.3.2./GNNR5993>

UDC: 342(045)(575.1)

PREZIDENT VA HUKUMAT MUNOSABATLARINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY ASOSLARI: XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI HAMDA O'ZBEKISTON MODELI

Alimov Botu Babirovich,

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi
Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi
mustaqil izlanuvchisi,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2246-1157>
e-mail: 01j909pa@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada dunyoning 129 ta davlati konstitutsiyaviy matnlari Prezident va Hukumat o'rtasidagi vakolatlar taqsimoti nuqtayi nazaridan tizimli hamda qiyosiy-huquqiy tahlil qilingan. Tadqiqotning geografik ko'lami Yevropa, Osiyo, Shimoliy va Janubiy Amerika, Afrika hamda Okeaniya qit'alarini qamrab olib, tanlovga faqat yozma (kodifikatsiyalangan) konstitutsiyaga ega bo'lgan respublika shaklidagi davlatlar kiritilgan. Metodologik asos sifatida konstitutsiyaviy matnlarning bevosita deskriptiv tahlili, foizli taqsimlash hamda belgilangan mezonlar o'rtasidagi korrelyatsiyaviy bog'liqliklarni aniqlash metodlaridan foydalanilgan. Global tajriba yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi normalari bilan qiyoslanib, milliy davlat boshqaruvi modelining o'ziga xos jihatlari ochib berilgan. Tadqiqot yakunida davlat boshqaruvi shaklini tizimli klassifikatsiya qilish imkonini beruvchi konstitutsiyaviy-huquqiy mezonlarga aniqlik kiritilib, tegishli xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: Prezident – Hukumat muvozanati, davlat boshqaruvi shakli, ijro hokimiyati, Bosh vazir instituti, vakolatlar taqsimoti, Hukumat tarkibini shakllantirish, Hukumat iste'fosi, ishonchsizlik votumi

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ ПРЕЗИДЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И МОДЕЛЬ УЗБЕКИСТАНА

Алимов Боту Бабинович,

доктор философии по юридическим наукам,
самостоятельный соискатель
Академии государственной политики
и управления при Президенте Республики Узбекистан

Аннотация. В настоящей статье проведён системный сравнительно-правовой анализ конституционных текстов 129 государств мира с точки зрения распределения полномочий между Президентом и Правительством. Географический охват исследования включает государства Европы, Азии, Северной и Южной Америки, Африки и Океании, при этом в выборку включены исключительно республики, имеющие писаную (кодифицированную) конституцию. В качестве методологической основы использованы методы непосредственного дескриптивного анализа конституционных текстов, процентного распределения, а также выявления корреляционных связей между установленными критериями. Мировой опыт сопоставлен с положениями Конституции Республики Узбекистан в новой редакции, что позволило выявить особенности национальной модели государственного управления. По

результатам исследования уточнены конституционно-правовые критерии, позволяющие осуществлять системную классификацию форм государственного правления, и сформулированы соответствующие научные выводы.

Ключевые слова: баланс между Президентом и Правительством, форма государственного правления, исполнительная власть, институт Премьер-министра, распределение полномочий, формирование состава Правительства, отставка Правительства, вотум недоверия

CONSTITUTIONAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PRESIDENT AND THE GOVERNMENT: EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES AND THE UZBEK MODEL

Alimov Botu Babirovich,

Independent Researcher of the Academy of Public Policy and
Administration under the President of the Republic of Uzbekistan,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Abstract. This article provides a systematic and comparative legal analysis of the constitutional texts of 129 countries from the perspective of the distribution of powers between the President and the Government. The geographical scope of the study covers the continents of Europe, Asia, North and South America, Africa, and Oceania, and only states with a republican form of government with a written (codified) constitution were included in the selection. As a methodological basis, methods of direct descriptive analysis of constitutional texts, percentage distribution and determination of correlations between the established criteria were used. Global experience is compared with the norms of the new edition of the Constitution of the Republic of Uzbekistan, and the specifics of the national model of public administration are revealed. At the end of the study, the constitutional and legal criteria allowing for the systematic classification of the form of government were clarified, and relevant conclusions were formulated.

Keywords: President–Government Balance, form of government, executive power, the institution of the Prime Minister, distribution of powers, formation of the government, resignation of the government, vote of no confidence

Kirish

Ijro hokimiyatining konstitutsiyaviy tuzilishi, xususan, Prezident va Hukumat o'rtasidagi vakolatlar taqsimoti davlat-huquqiy fanlar doirasida tinimsiz o'rganiladigan va keng ilmiy muhokamalarga sabab bo'ladigan masalalardan hisoblanib, dolzarbli oxirgi chorak asrda yanada ortdi. Zero, 2000-yillardan boshlab ko'plab davlatlarda konstitutsiyaviy islohotlar orqali ijro hokimiyati tizimi takomillashtirilmoqda. Xususan, 2023-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi O'zbekiston Konstitutsiyasi davlat hokimiyatining tuzilishi va faoliyati asoslarini takomillashtirish borasida muhim qadam bo'lgan. Mamlakatimizdagi 2023-yilgi konstitutsiyaviy islohotning ko'lami va mazmuni yuzasidan I. Xamedovning ta'kidlashicha, qayta ko'rib chiqilgan Konstitutsiya xalq tomonidan bevosita referendum orqali qabul qilingan birinchi asosiy qonundir (Khamedov, 2024, p. 74). S. Gulyamovning (2025, p. 90) qayd etishicha, asosiy qonun moddalari soni 128 tadan 155 taga oshgan, mazmunining 65 foizi yangilangan bo'lib, "davlat – jamiyat – inson" paradigmasidan "inson – jamiyat – davlat" paradigmasiga o'tgan.

Ushbu maqola uchun amalga oshirilgan tahlil 129 ta davlat konstitutsiyasini umumiy metodologik doirada tizimli taqqoslashga qaratilgan bo'lib, geografik jihatdan Yevropa, Osiyo, Shimoliy va Janubiy Amerika, Afrika va Okeaniya davlatlarini qamrab oladi. Tahlilga faqat yozma (kodifikatsiyalangan) konstitutsiyaga ega respublika shaklidagi davlatlar kiritilgan. Tahlil uchun Prezident va Hukumat munosabatlariga bevosita taalluqli quyidagi mezonlar: davlat boshlig'ining saylanish tartibi va vakolat muddati, uning vakolatlari doirasi, Hukumat tarkibini shakllantirish va iste'fosida Prezident ishtiroki, Bosh vazir instituti, ishonchsizlik votumi va Hukumatning hisobdorlik tizimi belgilandi. Metodologiya uchta usulga: matnlarning bevosita tahlili, foizli taqsimot va mezonlar o'rtasidagi korrelyatsion bog'liqliklar tahliliga asoslangan. Shu o'rinda U. Partlett (2018, p. 120) qayd etgan muhim metodologik tamoyilga

e'tibor qaratish maqsadga muvofiq bo'ladi. Uning ta'kidlashicha, konstitutsiya matnidagi qoidalar alohida-alohida emas, balki o'zaro "bog'liqlik effekti"ni hisobga olgan holda o'rganilishi zarur. Tahlilning ilmiy-nazariy asosini J. Sartorining (1997, p. 203) konstitutsiyaviy muhandislik nazariyasi tashkil etadi, uning fikricha, boshqaruv tizimining samaradorligi vakolatlar muvozanatining ta'minlanganligiga bog'liq.

Asosiy qism

Qayd etilganlarni inobatga olib, tahlil natijalarini tematik bloklarga taqsimlagan holda ko'rib chiqsak.

Birinchi masala – davlat boshlig'ini saylash tartibi va vakolat muddati. 129 ta davlatning 88 tasida (68,2 foiz) Prezidentni bevosita xalq, 37 ta davlatda (28,6 foiz) parlament saylaydi, bunda bir qator davlatlarda (Albaniya, Vengriya, Gretsiya va b.) parlamentning malakali ko'pchilik ovozi talab qilinadi. 4 ta davlatda (3,1 foiz) maxsus elektoral kollegiya tizimi: AQSHda shtatlar bo'yicha saylovchilar, Germaniyada Bundestag a'zolari va teng ulushdagi land vakillaridan iborat Federal konvensiya, Italiyada parlament qo'shma majlisi va mintaqa delegatlari, Gruziyada parlament va mahalliy kengashlar vakillaridan iborat 300 nafar a'zoli kollegiya qo'llanadi.

Vakolat muddatiga kelsak, 5-yillik davr global standartga aylangan (71 ta davlat, 55 foiz), 4-yillik muddat 21 ta davlatda (16,3 foiz), asosan Lotin Amerikasida tarqalgan, 6-yillik muddat 9 ta davlatda (7 foiz), 7-yillik muddat 7 ta davlatda (5,4 foiz) belgilangan. Diqqatga sazovor joyi shuki, 7-yillik muddat belgilangan davlatlarning aksariyati Markaziy Osiyoda joylashgan (Ozarbayjon, Tojikiston, Turkmaniston, Qozog'iston). 78 ta davlatda (60,5 foiz) 2 muddat cheklovi belgilangan.

O'rganilgan ilmiy adabiyotlarda ushbu masalada uchta asosiy yondashuv aniqlandi. M. Shugart va J. Keri bevosita saylovning ijro hokimiyatining mustaqilligini ta'minlashdagi muhim rolga alohida e'tibor qaratgan (Shugart & Carey, 1992, p. 23). U. Partlett (2018, p. 118) esa tadqiqotini postsovet davlatlari doirasida chuqurlashtirib, bevosita saylov nafaqat legitimlik, balki keng vakolatlarning asosi sifatida ham xizmat qilishini ta'kidlagan.

U. Partlettning bu nuqtayi nazarini qo'llab-quvvatlamaymiz, sababi yuqorida qayd etilgan 88 ta davlatning kamida 15 tasida (Islandiya, Irlandiya, Sloveniya, Finlandiya va b.) Prezident asosan rasmiy-tantanavor vazifalarni (qonunlarni imzolash, elchilarni qabul qilish, davlat mukofotlari) bajaradi, haqiqiy ijro hokimiyati esa Bosh vazir qo'lida, ya'ni Prezident nominal mavqega ega. Demak, bevosita saylovning o'zi keng vakolatlarni ta'minlamaydi.

O'zbekiston Konstitutsiyasining 106-moddasida (Republic of Uzbekistan, 2023) Prezident bevosita xalq tomonidan yetti yil muddatga saylanishi va ketma-ket ikki muddatdan ortiq saylanishi mumkin emasligi belgilab qo'yilgan. Konstitutsiyaning avvalgi tahririda Prezident vakolat muddati 5-yil deb belgilangan bo'lsa-da, muddat cheklovi instituti har ikkala tahrirda ham mavjudligi O'zbekiston konstitutsiyaviy tizimining barqarorlik elementidir.

Ikkinchi masala – Prezidentning konstitutsiyaviy vakolatlari doirasi. Tahlillarga ko'ra, veto huquqi va farmon chiqarish vakolati 95 ta davlatda (73,6 foiz), oliy bosh qo'mondonlik 100 ta davlatda (77,5 foiz), parlamentni tarqatish vakolati 77 ta davlatda (59,7 foiz), favqulodda holatni mustaqil e'lon qilish esa 32 ta davlatda (24,8 foiz) uchraydi.

Shu o'rinda M. Shugart va J. Kerining tadqiqotiga e'tibor qaratish o'rinli, ular yuqorida qayd etilgan vakolatlarni "qonunchilikka taalluqli vakolatlar" (veto, farmon) va "tashkiliy-ijroiya vakolatlari" (parlamentni tarqatish, favqulodda holat, bosh qo'mondonlik) deb tasniflagan (Shugart & Carey, 1992, p. 134). X. Cheybub, Z. Elkins va T. Ginzburg parlamentar konstitutsiyalarning sezilarli qismida veto vakolati, yarim prezidentlik konstitutsiyalarining 87 foizida parlamentni tarqatish vakolati belgilanganini aniqlashgan (Cheybub et al., 2014, p. 21).

S. Skach esa bu masalada shunday fikr bildirgan: "Prezidentning konstitutsiyaviy vakolatlari doirasi, ayniqsa, farmon, veto va favqulodda vakolatlar keng bo'lsa va ushbu vakolatlar ustidan konstitutsiyaviy cheklovlar qanchalik kam bo'lsa, demokratik tanglikka moyillik shuncha yuqori bo'ladi" (Skach, 2007, p. 97). Mazkur pozitsiyaga qo'shilamiz, sababi davlat boshlig'i vakolatlarining konstitutsiyaviy cheklovlari – parlamentni tarqatishda sud nazorati, favqulodda holatda parlament tasdig'i kabi mexanizmlar ijro hokimiyatining muvozanatda ishlashini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

O'zbekiston Konstitutsiyasining 111-moddasiga (Republic of Uzbekistan, 2023) muvofiq, Prezident parlamentni tarqatish yuzasidan qarorni Konstitutsiyaviy sud bilan maslahatlashgan holda qabul qiladi. 109-moddaga asosan Prezident favqulodda holatni e'lon qilgandan so'ng uch kun ichida Oliy Majlis palatalari tasdig'ini olishi lozim. Mazkur mexanizmlar mamlakatimiz konstitutsiyaviy tizimining o'ziga xos xususiyati bo'lib, U. Partlettning "bog'liqlik effekti" konsepsiyasiga mos keladi va S. Skachning yuqorida qayd etilgan pozitsiyasini o'zida aks ettiradi (Partlett, 2018, p. 120).

Uchinchi masala – Prezident impichmenti va daxlsizligi. U yoki bu shaklda impichment tartibi belgilangan 110 ta davlat (85,3 foiz) doirasida uch jihat turadi: 44 davlatda (40 foiz) parlamentning o'zi tasdiqlaydi (odatda 2/3 ko'pchilik bilan), 37 davlatda (33,6 foiz) sud organi (Konstitutsiyaviy sud, Oliy sud yoki maxsus tribunal) yakuniy qaror chiqaradi, 29 davlatda (26,4 foiz) parlament va sud birgalikda ishtirok etadi.

Prezident daxlsizligi masalasida 62 ta davlatda (48,1 foiz) to'liq (mutlaq) daxlsizlik, 55 ta davlatda (42,6 foiz) qisman daxlsizlik (faqat lavozim davomida yoki og'ir jinoyatlar uchun), 11 ta davlatda (8,5 foiz) daxlsizlik mavjud emas.

M. Frimanning ta'kidlashicha, impichment inqiroz paytida "xavfsizlik klapani" vazifasini bajarsa-da, oddiy ishonchsizlik votumiga nisbatan ancha keskin va qo'llash qiyinroq chora hisoblanadi (Freeman, 2000, p. 258). R. Martinyuk esa "Superprezidentlik sharoitida Prezidentga nisbatan hech qanday tiyib turish va muvozanatlash vositalarini amalda qo'llash mumkin emas, jumladan, impichment tartibini amalga oshirish deyarli imkonsiz", – deydi (Martyniuk et al., 2023a, p. 133).

O'zbekiston Konstitutsiyasida impichment instituti to'g'ridan to'g'ri belgilanmagan. Biroq 112-moddaga muvofiq, Prezident o'z vazifalarini bajara olmaydigan holatlarda uning vakolatlari vaqtincha Senat Raisiga yuklatiladi va uch oy ichida yangi saylov o'tkaziladi. 113-moddaga ko'ra, iste'foga chiqqan Prezident umrbod Senat a'zosi lavozimini egallaydi (Republic of Uzbekistan, 2023).

Fikrimizcha, O'zbekiston modeli R. Martinyukning "imkonsiz impichment" tezisidan farqli: bu yerda impichment o'rniga iste'fo va vazifani bajara olmaslik mexanizmi belgilangan, Prezidentning umrbod Senat a'zoliigi esa vakolat almashuvining yumshoq konstitutsiyaviy shaklini ta'minlaydi.

To'rtinchi masala – Bosh vazir instituti va hukumatning hisobdorligi. Konstitutsiyasi tahlil qilingan davlatlarning 86 tasida (66,7 foiz) Bosh vazir (yoki uning muqobil shakli) lavozimi mavjud. 41 ta davlatda (31,8 foiz) Hukumat boshlig'i funksiyasini bevosita Prezident (AQSH, Braziliya, Meksika va b.) yoki Vitse-prezident (Indoneziya, Filippin, Boliviya va b.) bajaradi, 2 ta davlatda (1,6 foiz) (Shveysariya, San-Marino) kollegial ijro tizimi qo'llanadi. Hisobdorlik borasida 28 ta davlatda (21,7 foiz) Hukumat faqat parlament oldida, 22 ta davlatda (17,1 foiz) faqat Prezident oldida, 62 davlatda (48,1 foiz) ham Prezident, ham parlament oldida hisobdor, 17 davlatda (13,2 foiz) Hukumatning aynan kim oldida hisobdorligi Konstitutsiyada to'g'ridan to'g'ri belgilanmagan (Avstriya, Bolgariya, Vengriya, Gretsiya, Italiya va b.), ularda ijro hokimiyati asosan parlament ishonchi mexanizmi orqali nazorat qilinadi.

Ishonchsizlik votumiga kelganda, u 69 ta davlatda (53,5 foiz) mavjud bo'lib, ulardan 61 tasida oddiy shaklda, 8 tasida konstruktiv shaklda (Bosh vazirga ishonchsizlik bildirish uchun yangi Bosh vazir nomzodi taklif etiladi) qo'llanadi. Konstruktiv ishonchsizlik votumi Germaniya, Sloveniya, Polsha kabi davlatlarda mavjud.

Mazkur masalada o'rganilgan ilmiy adabiyotlarda bir necha yondashuvlar kuzatildi. D. Semyuels va M. Shugart Bosh vazirning real mustaqilligi Prezident va parlament o'rtasidagi kuchlar nisbatiga bog'liq ekanini ta'kidlashgan (Samuels & Shugart, 2010, p. 28). T. Sedelius va Mashtaler prezident-parlamentar (aralash, yarim prezidentlik) boshqaruv tizimlarida Hukumatni shakllantirish jarayonida Prezidentning ustuvor pozitsiyaga egaligini qayd etgan. (Sedelius & Mashtaler, 2013, p. 507). R. Elji va S. Myostrup esa ikki taraf lama hisobdorlik sharoitida ijro hokimiyati faoliyatidagi murakkabliklarini tadqiq qilgan (Elgie & Moestrup, 2011, p. 28).

O'zbekiston Konstitutsiyasining 116-moddasiga ko'ra, Vazirlar Mahkamasi Oliy Majlis va Prezident oldida javobgar – bu yuqorida qayd etilgan 62 davlatda uchraydigan ikki taraf lama hisobdorlik modeli.

119-moddaga muvofiq, ishonchsizlik votumi deputatlarning 1/3 tashabbusi va 2/3 ovozi bilan qabul qilinadi (Republic of Uzbekistan, 2023). Mazkur yuqori kvorum Hukumat barqarorligini ta'minlashga qaratilgan.

Beshinchi masala – Hukumat tarkibini shakllantirishda Prezidentning ishtiroki. Bosh vazir instituti mavjud 86 davlat doirasida 26 ta davlatda (30,2 foiz) Prezident Bosh vazirni mustaqil tayinlaydi, 29 ta davlatda (33,7 foiz) Prezident nomzodni taklif etib, parlament ma'qullaydi, 31 ta davlatda (36 foiz) Bosh vazir parlament ko'pchiligi asosida belgilanadi.

Hukumat tarkibiga kelsak, 57 ta davlatda (44,2 foiz) Hukumat a'zolarini Prezident mustaqil tayinlaydi, 41 ta davlatda (31,8 foiz) Bosh vazir taklifi asosida shakllantiriladi, 8 ta davlatda (6,2 foiz) bu jarayonda Prezident va parlament birgalikda ishtirok etadi, 23 davlatda (17,8 foiz, asosan parlamentar respublikalar) o'zgacha tartib qo'llanadi, Kabinet tarkibi parlament ishonchi asosida shakllantiriladi (Germaniya, Italiya, Shveysariya va b.). Bu shuni ko'rsatadiki, tahlil qilingan davlatlarning aksariyatida Hukumatni shakllantirishda Prezident markaziy mavqeni egallaydi.

M. Shugart va J. Kerining ta'kidlashicha, Hukumatni shakllantirish vakolati Prezidentning ijro hokimiyatidagi real kuchini belgilovchi eng muhim mezonlardan biridir (Shugart & Carey, 1992, p. 153). Shu o'rinda O'zbekiston Konstitutsiyasining 118-moddasiga murojaat etish o'rinlidir (Republic of Uzbekistan, 2023): Bosh vazir nomzodi Prezident tomonidan barcha siyosiy partiyalar fraksiyalari bilan maslahatlashuvlar o'tkazilganidan so'ng Qonunchilik palatasiga taqdim etiladi va deputatlar umumiy sonining yarmidan ko'p ovozi bilan ma'qullanadi. Vazirlar Mahkamasi a'zolari ham ularning nomzodlari Qonunchilik palatasi tomonidan ma'qullanganidan keyin Prezident tomonidan lavozimga tayinlanadi. Fikrimizcha, mazkur konfiguratsiya O'zbekiston modelining o'ziga xos jihatidir: Kabinetni shakllantirishda Prezident hal qiluvchi vakolatga ega bo'lgan holda Bosh vazirning taqdimi instituti ijro hokimiyatining kollegiallik elementini saqlaydi.

Oltinchi masala – Hukumat iste'fosida Prezident ishtiroki. Tahlillar quyidagi manzarani ifodalaydi: Bosh vazir instituti mavjud 86 ta davlatning 44 tasida (51,2 foiz) Bosh vazirning iste'fosi parlament vakolati doirasida, 28 ta davlatda (32,6 foiz) Prezident Bosh vazirni mustaqil lavozimidan ozod etadi, 14 ta davlatda (16,3 foiz) aralash tartib (ham Prezident, ham parlament ishtiroki) qo'llanadi. Hukumat a'zolari vakolatining tugatilishi masalasida esa 48 ta davlatda (37,2 foiz) Prezident ishtiroki belgilangan, 40 ta davlatda (31 foiz) parlament, 26 ta davlatda (20,2 foiz) har ikkala subyekt birgalikda qaror qabul qiladi. U. Partlettning (2018, pp. 103–104) ta'kidlashicha, superprezidentlikda saylangan Prezident qo'lida ikkita muhim vakolat to'plangan: Bosh vazir va Hukumat a'zolarini tayinlash va iste'foga yuborish. R. Elji yarimprezidentlik tizimida Bosh vazirni iste'foga yuborish vakolatining Prezident yoki parlamentda mujassamlashgan boshqaruv tizimini hal qiluvchi mezon deb baholagan (Elgie & Moestrup, 2011, p. 176). O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 118-moddasiga muvofiq, Bosh vazirni, Hukumatning butun tarkibi yoki muayyan a'zosini lavozimidan ozod etish Prezident vakolati doirasida. Shu bilan birga, 119-moddaga muvofiq, ishonchsizlik votumi natijasida ham Bosh vazir lavozimidan ozod etiladi va Vazirlar Mahkamasining butun tarkibi iste'foga chiqadi (Republic of Uzbekistan, 2023). Demak, O'zbekiston modelida Hukumat iste'fosi masalasida ham Prezident, ham parlament vakolatlari mustahkamlangan. I. Xamedovning fikriga ko'ra, 2023-yilgi konstitutsiyaviy islohotlar doirasida Qonunchilik palatasiga "ishi qoniqarsiz deb topilgan vazirni ishdan bo'shatishni Prezidentga taklif qilish huquqi" berilgan (Khamedov, 2024, p. 77), bu esa parlament nazoratining yangi shaklini tashkil etadi. Fikrimizcha, O'zbekiston modelida Hukumat iste'fosiga oid vakolatlarning Prezident va parlament o'rtasida taqsimlanishi ijro hokimiyatining barqarorligini ta'minlash bilan birga, demokratik nazorat mexanizmlarini ham mustahkamlaydi.

Yettinchi masala – Hukumatning o'z vakolatlarini soqit qilish tartibi. Tahlillarga ko'ra, 48 ta davlatda (37,2 foiz) Hukumat yangi saylangan Prezident oldida, 53 ta davlatda (41,1 foiz) yangi saylangan parlament (uning muayyan palatasi yoki kollegial organ) oldida, 26 ta davlatda (20,2 foiz)

ham Prezident, ham parlament oldida vakolatlarini soqit qiladi, qolgan 2 ta davlatda (1,6 foiz) bunday tartib nazarda tutilmagan.

Mazkur masalada R. Martinyuk va O. Datsyuk shunday fikrda: “Hukumatning yangi saylangan Prezident oldida vakolatlarini topshirishi aslida uning Prezidentga tobeligi va boshqariluvchanligini isbotlaydi” (Martyniuk et al., 2023a, p. 61). A. Frustorfer va J. Passarelli esa: “Hukumatning parlament oldidagi hisobdorligi parlamentarizmni prezidentlikdan ajratib turuvchi asosiy xususiyatdir”, – deb ta’kidlashgan (Fruhstorfer & Passarelli, 2020, p. 6).

O‘zbekiston Konstitutsiyasining 116-moddasiga muvofiq, amaldagi Vazirlar Mahkamasi yangi saylangan Oliy Majlis oldida o‘z vakolatlarini zimmasidan soqit qiladi (Republic of Uzbekistan, 2023). Fikrimizcha, mazkur tartib R. Martinyukning “Prezidentga tobelik” tezisidan farqli o‘laroq, O‘zbekiston modelida Hukumatning parlament oldidagi demokratik mandatga bog‘liqligini ifodalaydi. Shu bilan birga, Konstitutsiyaning 118-moddasida Prezidentning Bosh vazirni va Vazirlar Mahkamasi butun tarkibini iste’foga chiqarish vakolati ham belgilangan, bu esa Prezident va parlament vakolatlarining muvozanatli taqsimlanishini ta’minlaydi.

Tadqiqotning natijasi sifatida davlat boshqaruvi shaklini belgilab beruvchi mezonlarni aniqlash ham maqsad qilingan. 129 ta davlat konstitutsiyasining o‘zaro qiyosiy tahlili shuni ko‘rsatadiki, tadqiq etilgan mezonlar orasida quyidagi jadvalda ko‘rsatilgan 10 tasi davlat boshqaruvining real shaklini belgilashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Jadval

Davlat boshqaruvining real shaklini belgilashda muhim mezonlar

№	Mezon	Prezidentlik	Yarim prezidentlik	Parlamentar	O‘zbekiston
1	Prezident saylovi	Bevosita xalq	Bevosita xalq	Parlament	Bevosita xalq (106-m.)
2	Ijro hokimiyati markazi	Prezident	Prezident / Bosh vazir	Bosh vazir	Prezident / Bosh vazir (109, 114-m.)
3	Prezident vakolatlari	Keng	Keng	Nominal	Keng: veto, farmon va b. (109-m)
4	Bosh vazirni tayinlash	Mavjud emas	Prezident taklifi	Parlament	Prezident / Qonunchilik palatasi (118-m.)
5	Ishonchsizlik votumi	Yo‘q	Mavjud	Mavjud	Mavjud – 2/3 (119-m.)
6	Hukumat hisobdorligi	Prezident	Ikki taraflama	Parlament	Ikki taraflama (116-m.)
7	Parlament tarqatish	Yo‘q	Mavjud	Mavjud	Konstitutsiyaviy sud bilan (111-m.)
8	Hukumatni shakllantirish	Prezident	Bosh vazir taklifi	Parlament	Qonunchilik palatasi / Prezident (118-m.)
9	Hukumat iste’fosi	Prezident	Aralash	Parlament	Prezident / Oliy Majlis (118-119-m.)
10	Hukumat vakolatini soqit qilishi	Prezident oldida	Aralash	Parlament oldida	Oliy Majlis oldida (116-m.)

Tahlil natijalari asosida Prezident va Hukumat munosabatlarining e'tiborni jalb qiladigan paradoksi mavjudligi aniqlandi. Xususan, davlat boshqaruvining prezidentlik shakliga nisbatan yarim prezidentlik shaklida amalda davlat boshlig'ining vakolatlari va ta'sir vositalari hamda imkoniyatlari kengroq. Ya'ni formal cheklovlari ko'proq bo'lgan tizimda Prezident amalda kuchliroq, degan xulosaga kelishga asos mavjud. Mazkur masalada ilmiy adabiyotlarda quyidagi yondashuvlar mavjud: X. Linz prezidentlik boshqaruv shaklining parlamentarga nisbatan institutsional jihatdan keskinlikka moyil ekanligini qayd etgan (Linz, 1990, p. 51). R. Elji yarimpresidentlikning "prezident-parlamentar" toifasi hukumatning ikki taraflama hisobdorligi sharoitida murakkabliklarga ega ekanini ko'rsatib bergan (Elgie & Moestrup, 2011, p. 28). X. Cheybub davlat boshqaruvining shakli emas, balki mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari hal qiluvchi ahamiyatga ega, degan pozitsiyani ilgari surgan (Cheybub, 2007, p. 164). U. Partlett (2018, p. 103) esa postsovet davlatlari doirasidagi tadqiqoti asosida: "Ustunlik qiluvchi boshqaruv shakli yarimpresidentlik emas, balki to'rtinchi toifa superprezidentlikdir", deb ta'kidlaydi.

Fikrimizcha, davlat boshqaruvi shakli qat'iy mustahkamlab qo'yilgan aqida emas, balki har bir davlatning o'ziga xosligi, aholining huquqiy ongi, mamlakatdagi siyosiy va mafkuraviy tizim hamda ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar Prezidentning hokimiyat tarmoqlari bilan munosabatlariga ta'sir etuvchi asosiy omillardan hisoblanadi.

Xulosa

Demak, xorijiy mamlakatlar konstitutsiyalarining Prezident va Hukumat munosabatlari kontekstida taqqoslama tahlil natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

birinchidan, zamonaviy konstitutsiyaviy amaliyotda "toza" boshqaruv shakllari istisno holatga aylanmoqda. Davlatlarning deyarli yarmida hukumatning ikki taraflama hisobdorligi mavjud, Hukumat vakolatlarini soqit qilish tartibida ham Prezident, ham parlament ishtiroki ortib bormoqda. Bu prezidentlik va parlamentarizm o'rtasidagi an'anaviy chegaralarning susayishini ko'rsatadi;

ikkinchidan, Lotin Amerikasi AQSH ta'sirida prezidentlik shakliga moyil, ya'ni 4-yillik vakolat muddati va parlamentsiz Hukumatni shakllantirish xususiyatiga ega. Yevropa davlatlari, aksincha, parlamentar an'analarni saqlab, Prezidentga nominal mavqe bergan holda Bosh vazir institutini kuchaytirgan. Markaziy Osiyo davlatlari uchun Prezidentning 7 yillik vakolat muddati va keng vakolatlar doirasi – bu mintaqaviy konstitutsiyaviy madaniyatning o'ziga xosligidir. Afrika davlatlarida esa mustamlakachilik davrining institutsional ta'siri zamonaviy konstitutsiyaviy islohotlar bilan uyg'unlashmoqda;

uchinchidan, davlat boshqaruvining prezidentlik shakli ijro hokimiyatining barqarorligi va qaror qabul qilish tezligini ta'minlashda, vakolatlarning bir shaxsda to'planishi hamda parlament nazoratining zaifligi xavfini tug'diradi. Parlamentar shakl demokratik hisobdorlikni kuchaytiradi, biroq koalitsion hukumatlarning zaifligi va siyosiy barqarorsizlik xavfi mavjud. Yarimpresident shakli ikkala modelning afzalliklarini birlashtirishga intilsa-da, tadqiqotda aniqlangan paradoks shuni ko'rsatadiki, Bosh vazir institutining mavjudligi Prezident vakolatlarini cheklamaydi;

to'rtinchidan, postsovet davlatlarini "superprezidentlik" deb umumlashtirish ilmiy jihatdan to'g'ri emas, taqqoslama tahlil shuni ko'rsatdiki, bu mintaqadagi davlatlar o'rtasida ham sezilarli farqlar mavjud: O'zbekiston va Qirg'iziston parlament nazoratini kuchaytirish yo'lidan borsa, boshqa davlatlarda Prezident vakolatlarining markazlashuvi davom etmoqda;

beshinchidan, yangi tahrirdagi O'zbekiston Konstitutsiyasiga asosan mamlakatimizning boshqaruv modeli uch klassik tizimning hech biriga to'liq mos kelmaydigan, har birining ijobiy jihatlari o'zida mujassamlashtirgan konfiguratsiyaga ega bo'lib, Prezidentning keng vakolatlari ijro samaradorligini, Qonunchilik palatasining ma'qullash vakolati va ishonchsizlik votumining yuqori kvorumi (2/3) esa ham demokratik nazoratni, ham Hukumat barqarorligini bir vaqtda ta'minlashga qaratilgan.

REFERENCES

- Cheibub, J. A. (2007). *Presidentialism, parliamentarism, and democracy*. Cambridge University Press.
- Cheibub, J. A., Elkins, Z., & Ginsburg, T. (2014). Beyond presidentialism and parliamentarism. *British Journal of Political Science*, 44(3), 515–544.
- Cornell, S. E. (Ed.). (2022). *Constitutional reform in Uzbekistan: A symposium*. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program.
- Elgie, R., & Moestrup, S. (2011). *Semi-presidentialism: Sub-types and democratic performance*. Oxford University Press.
- Freeman, M. (2000). Constitutional framework and fragile democracies. *The International Journal of the Humanities*, 1(2), 251–265.
- Fruhstorfer, A., & Passarelli, G. (2020). President and assemblies – 25 years after. *Government and Opposition*, 55(1), 1–6.
- Gulyamov, S. S. (2025). Konstitutsionnye preobrazovaniya v Uzbekistane (1992–2023) [Constitutional transformations in Uzbekistan (1992–2023)]. *Bulletin of the Institute of Law of the Bashkir State University*, (4), 88–101.
- Khamedov, I. A. (2024). National and international vectors of the constitutional reform in Uzbekistan. *European and Asian Law Review*, 7(1), 74–80.
- Linz, J. J. (1990). The perils of presidentialism. *Journal of Democracy*, 1(1), 51–69.
- Martyniuk, R., Datsiuk, O., Romanov, M., & Irkha, Y. (2023b). Does a ‘super-presidency’ exist in a semi-presidential system? *Constitutional Law Review*, (2), 125–137.
- Martyniuk, R., Datsiuk, O., Romanov, M., & Khomych, T. (2023a). Post-Soviet super-presidentialism: Variations on a theme. *Constitutional Law Review*, (4), 53–65.
- Partlett, W. (2018). Postsovetskoe superprezidentstvo [Post-Soviet super-presidentialism]. *Comparative Constitutional Review*, 27(3), 103–123.
- Republic of Uzbekistan. (2023). *Constitution of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/6445145>
- Samuels, D., & Shugart, M. S. (2010). *Presidents, parties, and prime ministers*. Cambridge University Press.
- Sartori, G. (1997). *Comparative constitutional engineering*. NYU Press.
- Sedelius, T., & Mashtaler, O. (2013). Two decades of semi-presidentialism. *East European Politics*, 29(2), 109–134.
- Shugart, M. S., & Carey, J. M. (1992). *Presidents and assemblies*. Cambridge University Press.
- Skach, C. (2007). The “newest” separation of powers: Semipresidentialism. *International Journal of Constitutional Law*, 5(1), 93–121.

**O'ZBEKISTON
QONUNCHILIGI TAHLILI**

ILMIY-TAHLILIIY JURNAL
2026-YIL 2-SON

**ОБЗОР
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 2

**UZBEKISTAN
LAW REVIEW**

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 2

VOLUME 3 / ISSUE 2 / 2026

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.3.2.

ISSN 2181-8118

DOI: 10.51788/TSUL.UZLAWREV.